

ΕΚΔΟΣΗ «ΒΙΒΛΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ, ΑΡΤΟΣ ΖΩΗΣ»
Σύστη Παράθεσις — Αγαποστό
ΑΘΗΝΑ
1980

Μεταφρασμένο από τὰ Γαλλικά με τὴν ἐπιμέλεια τῶν
Ζαββα ΑΓΟΥΡΙΑΝ, Στάβρου ΒΑΡΤΑΝΙΑΝ
καὶ
Γεωργίου ΠΑΤΣΕΑ, Γαβριήλ ΜΑΡΑΚΟΥ
Γεωργίου ΦΙΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ζεβαστιανὸς ΦΕΡΡΗ
καὶ τῆς ΧΙΩΤΕΒΑΝΗ

ΒΙΒΛΙΚΟ ΒΙΒΛΙΚΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

«μετασχηματίζει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ» (Φιλ 3,21).

PL (IK)

→ Ἄδάμ I 1,3 — ἄνθρωπος — βλέπω — εἶδωλα — Θεός ΠΔ III 5 — Ἰησοῦς Χριστός II 1 δ — λατρεία ΠΔ I — παράδειγμα — πρόσωπο 5 — τύπος.

ΕΙΛΙΚΡΙΝΗΣ → ἀλήθεια ΠΔ 2· ΚΔ I — ἀπλός 2 — γλώσσα I — λόγος ἀνθρώπινος — ὄρκος — ὑποκριτής — χειλή I — ψεῦδος.

ΕΙΡΗΝΗ

Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεί τὴν εἰρήνην ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του, ἀλλὰ συχνά ἀγνοεῖ τὴ φύση τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ὅποιο ἐπικαλεῖται μὲ ὄλες τὶς εὐχές του, καὶ οἱ δρόμοι ποῦ ἀκολουθεῖ γιὰ νὰ τὸ πετύχει δὲν εἶναι πάντοτε οἱ δρόμοι τοῦ Θεοῦ. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ μάθει ἀπὸ τὴν ἱερὴ ἱστορία σὲ τί συνίσταται ἡ ἀναζήτησις τῆς ἀληθινῆς εἰρήνης, καὶ νὰ ἀκούσει τὴ διακήρυξιν τοῦ δώρου αὐτῆς τῆς εἰρήνης ἀπὸ τὸ Θεὸ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

I. Η ΕΙΡΗΝΗ, ΤΕΛΕΙΑ ΕΥΤΥΧΙΑ

Γιὰ νὰ ἐκτιμήσουμε σ' ὅλη τῆς τῆ σημασία τὴν πραγματικότητα ποῦ καλύπτει αὐτὴ ἡ λέξις, πρέπει νὰ ἀισθανθοῦμε τὴν τοπικὴ γεύση ποῦ ὑπάρχει στὴ σημαντικὴ ἔκφρασις ἀκόμη καὶ στὴν πιὸ πνευματικὴ τῆς σύλληψιν, καὶ στὴ Βίβλο ἀκόμη καὶ στὸ τελευταῖο βιβλίον τῆς ΚΔ.

1. *Εἰρήνη καὶ εὐζωία*. — Ἡ ἑβραϊκὴ λέξις *shalom* προέρχεται ἀπὸ μιὰ ρίζα ἡ ὅποια, ἀνάλογα μὲ τὴ χρῆσιν τῆς, δηλώνει τὸ γεγονός ὅτι εἶναι κανεὶς ἀνεπαφός, πλήρης (Ιωβ 9,4), πχ ὅτι τέλειωσε ἕνα σπιτί (3 Βασ 9,25), ἢ τὴν πράξιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν πραγμάτων στὴν ἀρχικὴ τους κατάστασις, στὴν ὀλοκλήρωσίν τους, πχ ὅτι καθησυχάζει ἕναν πιστωτὴ (Εξ 21,34), ὅτι ἐκπληρώνει μιὰ εὐχὴ (Ψλ 49,14). Ἔτσι ἡ βιβλικὴ εἰρήνη δὲ δηλώνει μόνον τὴ «σύμβασιν» ἡ ὅποια ἐξασφαλίζει μιὰ ἡσυχὴ ζωὴ, οὕτε ἀπλῶς τὸν «καιρὸ τῆς εἰρήνης» σὲ ἀντίθεσιν μὲ τὸν «καιρὸ τοῦ πολέμου» (Εκ 3,8· Απ 6,4). Δηλώνει τὴν εὐμάρεια τῆς καθημερινῆς ὑπάρξεως, τὴν κατάστασις τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ζεῖ σὲ ἄρμονίαν μὲ τὴ φύσιν, μὲ τὸν ἑαυτὸ του, μὲ τὸ Θεὸ. Πιὸ συγκεκριμένα ἡ εἰρήνη εἶναι *εὐλογία, *ἀνάπαυσις, *δόξα, *πλοῦτος, *σωτηρία, *ζωή.

2. *Εἰρήνη καὶ εὐτυχία*. — Νὰ εἶναι κανεὶς καλὰ στὴν ὑγείαν του καὶ νὰ βρῆται σὲ εἰρήνη εἶναι δυὸ παράλληλες ἐκφράσεις (Ψλ 37,4). Γιὰ νὰ ρωτήσῃ κανεὶς πῶς εἶναι κάποιος, ἂν εἶναι καλὰ, λέει: «ἔχει εἰρήνην;» (2 Βασ 18,32· Γεν 43,27). Ὁ Ἀβραάμ, ποῦ πέθανε ὕστερα ἀπὸ εὐτυχημένα γερατεία καὶ πλήρη ἡμερῶν (Γεν 25,8), ἐπορεύθη «ἐν εἰρήνῃ» (Γεν 15,15· βλ Ακ 2,29). Μὲ μιὰ εὐρύτερη ἔννοια, ἡ εἰρήνη εἶναι ἡ ἀσφάλεια. Ὁ Γεδεὼν δὲ φοβᾶται πιά τὸ θάνατο μπροστά στὴν οὐράνια ὄπτασις (Κρ 6,23· βλ Δν 10,19). Ὁ Ἰσραὴλ δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται τοὺς ἐχθρούς του, χάριν τὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, τὸ νικητὴ (Ἰησ 21,44· 23,1), χάριν τὸν Δαβίδ (2 Βασ 7,1), στὸ Σολομώντα (3 Βασ 5,4· 1 Παρ 22,9· Σειρ 47,13). Τέλος, ἡ εἰρήνη συνίσταται στὴν ὁμόνοια μέσα σὲ μιὰ ἀδελφικὴ ζωὴ: ὁ οἰκεῖός μου, ὁ φίλος μου, εἶναι «ὁ ἄνθρωπος τῆς εἰρήνης μου» (Ψλ 40,10· Ἰερ 20,10). Εἶναι ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη, ποῦ τὴν ἐπικυρώνει συχνά μιὰ συμμάχια (Αρ 25,12· Σειρ 45,24), ἢ μιὰ συνθήκη καλῆς γειτονίας (Ἰησ 9,15· Κρ 4,17· 3 Βασ 5,26· Ακ 14,32· Πραξ 12,20).

3. *Εἰρήνη καὶ σωτηρία*. — Ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, ὕλικά καὶ πνευματικά, συμπεριλαμβάνονται στὸ χαιρετισμό, στὴν εἰρήνη τῆς εἰρήνης (στὰ ἀραβικά τὸ σαλαμαλέκ), μὲ τὸν ὅποιον στὴν ΠΔ καὶ ΚΔ λέει κανεὶς «καλημέρα» καὶ «χαίρετε», εἴτε προφορικὰ (Γεν 26,29· 2 Βασ 18,29), εἴτε στίς ἐπιστολὰς (2 Κορ 13,1· Φλμ 3). Ἀλλὰ ἂν πρέπει νὰ εὐχεται κανεὶς τὴν εἰρήνην ἢ νὰ διερωτᾶται γιὰ τὶς εἰρηνικὲς διαθέσεις τοῦ ἐπισκέπτη (4 Βασ 9,18), εἶναι γιὰτὶ ἡ εἰρήνη ἀποτελεῖ μιὰ κατάστασις ποῦ πρέπει κανεὶς νὰ κατακτήσῃ ἢ νὰ ὑπερασπιστεῖ. Εἶναι *νίκη ἐναντία σὲ κάποιον ἐχθρό. Ὁ Γεδεὼν ἢ ὁ Ἀχαάβ ἐλπίζουν νὰ ξαναγυρίσουν «ἐν εἰρήνῃ», δηλαδὴ νικητὲς ἀπὸ τὸν πόλεμο (Κρ 8,9· 3 Βασ 22,27 εξ). Εὐχεται κανεὶς ἐπίσης τὴν ἐπιτυχία σὲ μιὰ ἐξερευνητικὴ ἀποστολὴ (Κρ 18,5 εξ) τὴν ὑπερνίκησιν τῆς στειρότητας τῆς Ἄννας (1 Βασ 1,17), τὴ *θεραπείαν τῶν πληγῶν (Ἰερ 6,14· Ἠσ 57,18 εξ). Τέλος προσφέρει κανεὶς «εἰρηνικὲς *θυσίας», ποῦ σημαίνουν τὴν *κοινωνία ἀνάμεσα στὸ Θεὸ καὶ στὸν ἄνθρωπο (Λευ 3,1).

4. *Εἰρήνη καὶ δικαιοσύνη*. — Ἡ εἰρήνη, τέλος, εἶναι καθεστὸ ἀγαθὸ σὲ ἀντίθεσιν πρὸς καθεστὸ τὸ κακὸ (Πρμ 12,20· Ψλ 27,3· βλ Ψλ 33,15). «Οὐκ ἔστι χαίρειν, λέγει Κύριος, τοῖς ἀσεβέσιν» (Ἠσ 48,22). Ἀντίθετα «ἔστιν ἐγκατάλειμμα ἀνθρώπων εἰρηνικῶν» (Ψλ 36,37). «Οἱ δὲ πραεῖς κληρονομήσουσι γῆν καὶ κατατρυφήσουσιν ἐπὶ πλήθει εἰρήνης» (36,11· βλ Πρμ 3,2). Ἡ εἰρήνη εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀγαθῶν ποῦ παραχωροῦνται στὴ *δικαιοσύνη: νὰ ἔχει κανεὶς μιὰ γόνιμη γῆ, νὰ τρῶει ὥσπου νὰ χορταίνεται, νὰ ζεῖ μὲ ἀσφάλεια, νὰ κοιμᾶται χωρὶς φόβον, νὰ νικάει τοὺς ἐχθρούς του, νὰ πολλαπλασιάζεται, καὶ ὅλα αὐτὰ τελικὰ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί του (Λευ 26,1-13). Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ εἰρήνη ἀπλῶς ἀπουσία τοῦ πολέμου, ἀλλὰ εἶναι καὶ πλήρωμα εὐτυχίας.

II. Η ΕΙΡΗΝΗ, ΔΩΡΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ἄν ἡ εἰρήνη εἶναι ὁ καρπὸς καὶ τὸ σημεῖο τῆς *δικαιοσύνης, πῶς τότε οἱ *ἀσεβεῖς ἔχουν εἰρήνη; (Ψλ 72,3). Ἡ ἀπάντησις στὸ ἀγωνιώδες αὐτὸ ἐρώτημα θὰ δοθῇ στὴ διάρκειαν τῆς ἱερῆς ἱστορίας: ἡ εἰρήνη, ἐνῶ ἀρχικὰ θεωρεῖται ὡς ἐπίγεια εὐτυχία, ἐμφανίζεται ὡς ἕνα ἀγαθὸ ὄλοένα καὶ πιὸ πνευματικὸ, ἐξαιτίας τῆς οὐράνιας προελεύσεώς της.

1. *Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης*. — Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀκόμη τῆς βιβλικῆς ἱστορίας, βλέπει κανεὶς τὸ Γεδεὼν νὰ οἰκοδομῇ θυσιαστήριον στὸ Θεὸ καὶ νὰ τὸ ὀνομάζῃ «Εἰρήνη Κυρίου» (Κρ 6,24). Ὁ Θεὸς, ποῦ κυριαρχεῖ στὸν οὐρανὸ (Ιωβ 25,2), μπορεῖ πράγματι νὰ «ποιῆσει εἰρήνην» (Ἠσ 45,7). Ἀπὸ αὐτὸν λοιπὸν περιμένει κανεὶς αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ. «Μεγαλυνθήτω ὁ Κύριος, οἱ θέλοντες τὴν εἰρήνην τοῦ δούλου αὐτοῦ» (Ψλ 34,27): εὐλογεῖ τὸν Ἰσραὴλ (Αρ 6,26), τὸ λαὸ του (Ψλ 28,11), τὸν οἶκον τοῦ Δαβίδ (3 Βασ 2,33), τὸ ἱερατεῖον (Μαλ 2,5). Ἔτσι λοιπὸν, ὅποιος *ἐμπιστεύεται τὸν ἑαυτοῦ του σ' ἐκεῖνον μπορεῖ νὰ κοιμᾶται εἰρηνικὰ (Ψλ 4,9· βλ Ἠσ 26,3). «Ἐρωτήσατε δὴ τὰ εἰς εἰρήνην τὴν Ἱερουσαλήμ, καὶ εὐθνήσια τοῖς ἀγαπῶσι σε!» (Ψλ 121,6· βλ 124,5· 127,6).

2. *«Κύριε, δὸς εἰρήνην»*. — Τὸ θεῖο αὐτὸ δῶρον, ὁ ἄνθρωπος τὸ πετυχαίνει μὲ τὴν ὀλο ἐμπιστοσύνην προσευχῆ, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν «δραστηριότητα τῆς δικαιοσύνης», γιὰτὶ ὀφείλει, σύμφωνα μὲ τὴν οἰκονομία τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ, νὰ συνεργαστεῖ γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης πάνω στὴ γῆ, συνεργασία ποῦ ἀποδεικνύεται διφορούμενη ἕνεκα τῆς παντοτινῆς παρουσίας τῆς *ἀμαρτίας. Ἡ ἱστορία τῆς ἐποχῆς τῶν Κριτῶν εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ Θεοῦ ποῦ ἀναδεικνύει ἐλευθερωτὲς, ἐπιφορτισμένους νὰ ἀποκαταστήσουν αὐτὴ τὴν εἰρήνην ποῦ ἔχασε ὁ Ἰσραὴλ ἐξαιτίας τῶν σφαλμάτων του. Ὁ Δαβίδ νομίζει ὅτι ἐκπλήρωσε τὴν ἀποστολὴν του, ὅταν ἀπελευθέρωσε τὴ χώρα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς της (2 Βασ 7,1). Ὁ ἰδεώδης βασιλιάς ὀνομάζεται Σολομῶν, βασιλιάς εἰρήνης (1 Παρ 22,9), ποῦ στὸν καιρὸ τῆς βασιλείας του οἱ δύο λαοὶ τοῦ Βορρᾶ καὶ τοῦ Νότου, ἐνώθησαν ἀδελφικά (3 Βασ 5).

3. *Ὁ Ἰωάννης* ἐκφράζει ἀκόμη σαφέστερα τὴν ἀποκάλυψη. Γι' αὐτόν, ὅπως καὶ γιὰ τὸν Παῦλο, ἡ εἰρήνη εἶναι ὁ καρπὸς τῆς *θυσίας τοῦ Ἰησοῦ (Ιω 16,33). *Ὅπως* καὶ στὴ Συνοπτικὴ παράδοση, δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸ μὲ τὴν εἰρήνην αὐτοῦ τοῦ κόσμου.

Ἀκολουθώντας τὴν ΠΔ, ἡ ὁποία ἐβλεπε στὴν *παρουσία τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσα στὸ λαὸ τοῦ τὸ ὕψιστο ἀγαθὸ τῆς εἰρήνης (βλ Λευ 26,12· Ιεζ 37,26), ὁ Ἰωάννης δείχνει τὴν παρουσία τοῦ Ἰησοῦ ὡς τὴν πηγὴ καὶ τὴν πραγματικότητα τῆς εἰρήνης. Κι ἀκριβῶς σ' αὐτὸ βρίσκεται μία ἀπὸ τίς χαρακτηριστικὲς πλευρὲς τῆς προοπτικῆς του. *Ὅταν* ἡ *θλίψη κυριεύει τοὺς μαθητῆς, πού πρόκειται νὰ ἀποχωριστοῦν ἀπὸ τὸ Διδάσκαλό τους, ὁ Ἰησοῦς τοὺς βεβαιώνει: «εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν» (Ιω 14,27). Αὐτὴ ἡ εἰρήνη δὲ συνδέεται πᾶν μὲ τὴν ἐπίγεια παρουσία του, ἀλλὰ μὲ τὴν *νίκη του πάνω στὸν *κόσμο. Ἔτσι, νικητῆς τοῦ *θανάτου, ὁ Ἰησοῦς δίνει, μαζί μὲ τὴν εἰρήνην, τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν ἐξουσία πάνω στὴν ἁμαρτία (20,19-23)!

4. *«Μακάριο δράμα εἰρήνης»*. — Μὲ τὴ σταθερὴ ἐλπίδα πού τὸν κάνει νὰ δραματίζεται τὴν οὐράνια *Ἱερουσαλήμ (Απ 21,2), ὁ χριστιανὸς φιλοδοξεῖ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μακαρισμὸ «μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ» (Μτ 5,9), γιατί αὐτὸ σημαίνει ὅτι ζεῖ ὅπως ὁ Θεός, ὅτι εἶναι *υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ, πού εἶναι ὁ μοναδικὸς Υἱός. Προσπαθεῖ λοιπὸν μὲ ὅλες τίς δυνάμεις του νὰ πραγματοποιήσῃ ἐδῶ στὴ γῆ τὴν ὁμόνοια καὶ τὴ γαλήνη. Ἡ χριστιανικὴ αὐτὴ πολιτικὴ τῆς ἐπίγειας εἰρήνης ἀποδεικνύεται τόσο πῶ ἀποτελεσματικὴ, ὅσο εἶναι χωρὶς αὐταπάτες. Τρεῖς ἀρχές προσδιορίζουν τὴν ἀκατάπαυστη ἐπιδιώξή της.

Μόνον ἡ παγκόσμια ἀναγνώριση τῆς κυριότητος τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ ὀλόκληρο τὸ σύμπαν στὴν ἐσχατὴ ἔλευσή του θὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὀριστικὴ καὶ παγκόσμια εἰρήνη. Μόνον ἡ Ἐκκλησία, ἡ ὁποία εἶναι ὑπεράνω φυλετικῶν διακρίσεων, τάξεων, *φύλων (Γαλ 3,28· Κολ 3,11), ἀποτελεῖ ἐπὶ τῆς γῆς τὸν τόπο, τὸ *σημεῖο καὶ τὴν πηγὴ τῆς εἰρήνης μεταξὺ τῶν λαῶν, γιατί αὐτὴ εἶναι τὸ Σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ταμεῖο τοῦ Πνεύματος. Μόνον, τέλος, ἡ *δικαιοσύνη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ θεμέλιο τῆς εἰρήνης, γιατί αὐτὴ καταργεῖ τὴν ἁμαρτία, ἡ ὁποία εἶναι πηγὴ κάθε διαιρέσεως. Ὁ χριστιανὸς θὰ συνεχίσει τὴν εἰρηνευτικὴ του προσπάθεια ἀκούγοντας τὸ Θεό, πού αὐτὸς καὶ μόνον δίνει τὴν εἰρήνην, νὰ μιλάει μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸν ψαλμὸ, ὅπου συγκεντρώνονται ὅλες οἱ ιδιότητες τοῦ Θεοῦ τῆς ἱστορίας: «Ἀκούσομαι τί λαλήσει ἐν ἔμοι ὁ Θεός, ὅτι λαλήσει εἰρήνην ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ... ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε, καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος δώσει χρηστότητα, καὶ ἡ γῆ ἡμῶν δώσει τὸν καρπὸν αὐτῆς· δικαιοσύνη ἐναντίον αὐτοῦ προπορεύεται καὶ θήσει εἰς ὁδὸν τὰ διαβήματα αὐτοῦ» (Ψλ 84,9-14).

XLD (IK)

→ ἀνάπαυση — βία IV 3 — εὐλογία II 1, IV 3 — Ἱερουσαλήμ ΠΔ III 3 — καταλλαγὴ — μακαρισμὸς — μέριμνα 2 — πόλεμος — σωτηρία ΠΔ I 2.

ΕΚΔΙΚΗΣΗ

Ἐκδικοῦμαι σημαίνει στὴ σημερινὴ γλῶσσα τιμωρῶ μιά προσβολή, ἀνταποδίδοντας στὸν ἄλλον τὸ κακὸ πού ἔκανε. Στὴ γλῶσσα τῆς Βίβλου, ἡ ἐκδίκηση σημαίνει πρὶν ἀπὸ ὅλα τὴν ἀποκατάσταση τῆς *δικαιοσύνης, μιά νίκη πάνω στὸ κακὸ. Ἄν εἶναι πάντα ἀπαγορευμένο νὰ ἐκδικεῖται κανεὶς ἀπὸ μίσος τὸν κακὸ, εἶναι ὅμως καθῆκον νὰ διεκδικεῖ κανεὶς τὸ καταπατημένο δικαίωμα. Ἀλλὰ ἡ ἄσκηση αὐτοῦ τοῦ κα-

θήκοντος ἐξελίχθηκε στὴν πορεία τῆς ἱστορίας: ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τὸ ἄτομο γιὰ νὰ ἀνατεθεῖ στὴν κοινωνία, καί, κυρίως, ὁ Θεός σιγὰ σιγὰ ἀποκαλύφθηκε ὡς ὁ μόνος νόμιμος ἐκδικητῆς τῆς δικαιοσύνης.

1. *Ὁ ἐκδικητῆς τοῦ αἵματος*. — Στὴ νομαδικὴ κοινωνία τοῦ Ἰσραὴλ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ὑπαρξέως του, τὰ μέλη τῆς φυλῆς ἔπρεπε νὰ ἀλληλοπροστατεύονται καὶ νὰ ὑπερασπιζοῦνται ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Σὲ περίπτωσι φόνου, ἕνα *gōel*, «ἐκδικητῆς τοῦ αἵματος» (Αρ 35,21), ἐκδικιόταν γιὰ λογαριασμὸ τῆς φυλῆς σκοτώνοντας τὸ δολοφόνου. Στὸ κίνητρο ἀλληλεγγύης ἐρχόταν νὰ προστεθεῖ ἡ πεποίθησι ὅτι, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ *Ἄβελ, τὸ χυμένο *αἷμα ζητάει ἐκδίκησι (βλ Γεν 4,10· Ιωβ 16,18), ὅτι μόλυνε τὴ γῆ τοῦ Γιαχβέ (Αρ 35,33 ἐξ). Ἔτσι ἔπρεπε νὰ διασώζεται ἡ δικαιοσύνη.

Ὁ Ἰσραὴλ, καὶ ὅταν ἔπαυε νὰ εἶναι νομαδικὸς λαός, διατήρησε αὐτὸ τὸ ἔθιμο (βλ 2 Βασ 3,22-27). Ἀλλὰ ἡ νομοθεσία του (Εξ 21,12· Λευ 24,17), μολονότι θεωρεῖ ἀκόμα τὸν ἐκδικητῆ τοῦ αἵματος ὡς τιμωρὸ (Αρ 35,12.19), φροντίζει νὰ ρυθμίσει τὴν ἄσκηση τοῦ *δικαιώματός του, ὥστε νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τίς ἐξάρσεις τοῦ θυμοῦ του (Δτ 19,6). Στὸ ἐξῆς, μόνον ὕστερα ἀπὸ μιά ἑκοστία ἀνθρωποκτονία (Δτ 24,16) ὁ δολοφόνος πέφτει κάτω ἀπὸ τὰ χτυπήματα τοῦ ἐκδικητῆ τοῦ αἵματος, καὶ θὰ πρέπει νὰ ἔχει γίνει δίκη στὴν πόλη ὅπου θὰ καταφύγῃ ὁ ἐγκληματίας (Αρ 35,24.30· Δτ 19). Ἔτσι σιγὰ σιγὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκδικήσεως περνᾷ ἀπὸ τὸ ἄτομο στὴν κοινωνία.

2. *Ἡ προσωπικὴ ἐκδίκησι*. — Μὲ τὸ νόμο τῶν ἀντιποίνων (Εξ 21,23 ἐξ· Λευ 24,19· Δτ 19,21), ἡ νομοθεσία τοῦ Ἰσραὴλ χαλιναγωγεῖ τὸ ἀνθρώπινο πάθος, ἔτοιμο πάντα νὰ κάνει κακὸ ἀντὶ κακοῦ: ἀπαγορεύει τὴν ἀπεριόριστη βεντέτα τῶν βαρβαρικῶν χρόνων (βλ Γεν 4,15.24). Τέλος, ἀπαλύει ἀκόμα καὶ τὸ νόμο τῶν ἀντιποίνων, ἀναγνωρίζοντας σέ ὀρισμένες περιπτώσεις τὴ χρηματικὴ ἀποζημίωσι, κάτι πού εἶχαν ἀποδεχθεῖ καὶ ἄλλοι ἀνατολικοὶ κώδικες (Εξ 21,18 ἐξ.26 ἐξ). Παρ' ὅλα αὐτά, ὁ νόμος τῶν ἀντιποίνων κινδύνευε νὰ ἐμποδίσει τὴν προοδευτικὴ ἀνάπτυξη τῆς συνειδήσεως: ἀκόμα καὶ μετὰ τὴν κωδικοποίησή της ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη, ἡ ἐπιθυμία γιὰ ἐκδίκησι μπορεῖ νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει στὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Ἔπρεπε λοιπὸν γι' αὐτὸ νὰ ἐπιτευχθεῖ μιά *διαπαιδαγώγησι τῆς *συνειδήσεως.

α) *Ἀπαγόρευσι τῆς ἐκδικήσεως*. — Ὁ Νόμος τῆς ἀγιότητος προσβάλλει στὴ ρίζα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐκδικήσεως: «Οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τὴν ψυχὴν σου... καὶ οὐκ ἐκδικᾷται σου ἡ χεὶρ, καὶ οὐ μηνιεῖς τοῖς υἱοῖς τοῦ λαοῦ σου, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σαυτὸν» (Λευ 19,17 ἐξ). Μερικὰ δείγματα *συγγνώμης εἶναι πασίγνωστα. Ὁ Ἰωσήφ ἐρμηνεύει τὴν καταδίωξή του ὡς ἕνα σχέδιον τοῦ Θεοῦ πού ξέρει νὰ βγάξῃ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ (Γεν 45,3 ἐξ 7· 50,19), ὁ Δαβὶδ δὲν ἐκδικεῖται τὸ Σαοὺλ (1 Βασ 24,4 ἐξ 26,5-12), γιὰ νὰ μὴ σηκῶσι χεὶρ πάνω στὸ Χριστὸ τοῦ Γιαχβέ. Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Δαβὶδ ἐκδικεῖται μεταθανάτια καὶ τὸν Σεμεὶ καὶ τὸν Ἰωάβ (3 Βασ 2,6-46). Ὅπως δὲποτε, τὸ καθῆκον τῆς συγγνώμης περιορίζεται στοὺς ὁμοεθνεῖς *ἀδελφούς: ἔτσι τὸ βιβλίον τῶν Κριτῶν δὲν κρίνει καθόλου τὸ Σαμψών γιὰ τὴν προσωπικὴ του ἐκδίκησι ἐναντία στοῦς Φιλισταίους (Κρ 15,3.7). Μὲ τὰ Σοφιολογικὰ βιβλία, τὸ καθῆκον τῆς συγγνώμης τείνει νὰ πάρῃ παγκόσμιο χαρακτήρα, νὰ γίνῃ πῶ οὐσιαστικὸ: «Ὁ ἐκδικῶν παρὰ Κυρίου εὐρήσει ἐκδίκησιν... μὴ μηνίσης τῷ πλησίον» (Σειρ 28,1.7). Τὸ ἀξίωμα δὲν ἐξαιρεῖ, καθὼς φαίνεται, κανέναν.

β) *Ἐκκλήσι στὴ θεία Δίκη*. — Ὁ λόγος πού θὰ κάνει τὸν δίκαιο νὰ παραιτηθεῖ ἐντελῶς ἀπὸ τὴν ἐκδίκησι εἶναι ἡ *ἐμπιστοσύνη του στὸ Θεό: «Μὴ εἴπῃς τίσομαι τὸν ἐχθρόν, ἀλλ' ὑπόμεινον τὸν Κύριον ἵνα σοι βοηθήσῃ» (Πρμ 20,22). Ὁ δίκαιος δὲν ἐκδικεῖται, ἀφήνει στὸ Θεό τὴ φροντίδα νὰ ἀποκαταστήσει τὴ δικαιοσύνη. «Ἐν ἡμέραι ἐκδικήσεως ἀνταποδώσει» (Λκ 32,35), λέει ὁ Κύριος. Ἔτσι κάνει καὶ ὁ καταδιωγμένος Ἱερεμίας, ὅταν «πρὸς Αὐτὸν ἀπεκάλυψε τὰ ἀ-

A PATRISTIC
GREEK LEXICON

EDITED BY

G. W. H. LAMPE, D.D.

ELTY PROFESSOR OF DIVINITY
IN THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE

OXFORD
AT THE CLARENDON PRESS

Gr.Naz.ep.185(M.37.301B); eccl. legislation τὰ δικαστήρια ὑμῶν γινέσθω δευτέρα σαββάτων, ὅπως...ἕως σαββάτου ἔχοντες ἀδειαν δυνηθείητε...σαι εἰς τὴν κυριακὴν τοὺς διαφορομένους πρὸς ἀλλήλους Const.App.2.47.1; b. of reconciliation of heretics, Ath.lom.8(M.26.805A); id.ep.Epict.12(p.18.5; M.26.1009A); c. spiritual παῖψυ Χριστέ...σὸν μου τὸν λογιζομὸν A.Xanthipp.18(p.78.20); Mac.Aeg.hom.8.6(M.34.532B); †Proc.G.Pr.1.1(M.87.1221B); Dor.doct.17.2(M.88.1801C); δόξα...τῆ...τριάδι, τῆ...οὔση τὴν ζωὴν ἡμῶν Lit.Jac.(p.160.7); 2. live, be at peace, have peace; a. of Church τὸ ποίμνιον τοῦ Χριστοῦ ~έτω μετὰ τῶν καθεσταμένων πρεσβυτέρων IClem.54.2; ἐκκλησία...οὔση ἐν σαρκὶ καὶ πνεύματι τῷ πάθει Ἰησοῦ Χριστοῦ Ign.Trall.prom.; through absence of persecution, id.Polye.7.1; Const.ap.Eus.v.C.2.49(p.62.13; M.20.1028A); Ath.apol.sec.30(p.109.9; M.25.297C); b. of Christians having peace with each other, Herm.tis.3.12.3; ἐπίσκοποι, ~ετε μετ' ἀλλήλων Const.App.2.44.2; ib.2.54.4; 3.12.3; ἐπίσκοποι, ~ετε μετ' ἀλλήλων Const.App.2.44.2; ib.2.54.4; 3.12.3; and with God οὐδὲν βλάβος ἡμῶν, κὰν παρὰ πάντων πολεμώμεθα, τῷ δὲ θεῷ ~ωμεν Chrys.hom.1.1 in ICor.(10.5C); ἀν τῷ διαβόλῳ πολεμῶμεν, ~ομεν τῷ θεῷ id.hom.24.1 in Eph.(11.180A); c. having peace with all creation as sign of sanctity, Ath.v.Anton.51(M.26.917B); d. as state of angels, Or.Cels.6.44(p.115.13; M.11.1368A); e. of the heavenly Jerusalem πόλις ~ομείη Mac.Aeg.hom.11.15(M.34.556C); ib.25.7(672C).

εἰρήνη, ἡ, peace;

A. def. and properties; 1. material, an essential good without which other good things cannot be enjoyed, Gr.Nyss.beat.7(M.44.1281B); 2. spiritual τελειότητα τῶν εὐλογιῶν...ἡ εἰ., εὐστάθειά τις οὐσα τοῦ ἡγεμονικοῦ Bas.hom.in Ps.28(1.124A; M.29.305A); ἄνω γὰρ ἐστὶν ἡ εἰ. ἡ ἀληθής...ζήτησον οὖν εἰ., λύσον τῶν τοῦ κόσμου τούτου θορυβῶν...ἵνα κτήσῃ τὴν εἰ. τοῦ θεοῦ id.hom.in Ps.33(153E; M.376B, C); εἰ. δὲ τὸ καθ' ἑκάστον αἰρετόν, καὶ ἡ κατὰ τῶν παθῶν δεσποτεία Gr.Naz.or.32.15(M.30.1149A); ἐστὶν ἡ εἰ. ...ἀγαπητικὴ τις πρὸς τὸ ὁμόφυλον συνδιάθεσις Gr.Nyss.beat.7(M.44.1284B); exeg. Rom.1:7 εἰ. δὲ ἡ τῶν δορῶτων πολεμίαν ἀπαλλαγὴ ὧν ἡμᾶς ἀπαλλάσσει Χριστός, καὶ τὸ μὴ στασιάζειν τὸ σῶμα πρὸς τοὺς τῆς ψυχῆς λογισμοὺς καὶ ἡ πρὸς ἀλλήλους εὐσεβῆς συμφωνία Thdr.Mops.Rom.1:7(p.113.11); ib.8:5f.(p.135.6f.; M.66.821A).

B. sources;

1. divine; a. God, IClem.19.2; ib.60.4; Clem.q.d.s.22 (p.174.17; M.9.628A); cf.Hom.Clem.9.19; εἰ. φίλη...ἦν θεοῦ τε εἶναι ἀκούομεν, καὶ ἦς θεόν, τὸν θεὸν καὶ αὐτόθεον Gr.Naz.or.22.1(M.35.1132A); Didym.Trin.1.26(M.39.384A); ἡ ἔντως εἰ. παρὰ τοῦ θεοῦ Chrys.hom.1.1 in ICor.(10.5C); Sever.pac.2(p.19.23); Dion.Ar.d.n.11.1(M.3.949A); ib.11.2(952A); b. Christ τὰ παθήματα αὐτοῦ [sc. Χριστοῦ] ἦν πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν. οὕτως εἰ. βαθεῖα...ἐδέδοτο πᾶσιν IClem.2.2; Χριστέ...ὁ ποιῶν εἰ. πάντοτε μετὰ τῶν ἀγαπῶντων τὴν εἰ. A.Xanthipp.28(p.78.20f.); τίς ὁ τοῦς μισούντας ἀλλήλους εἰς εἰ. ἀνάψας, εἰ μὴ ὁ...τοῦ πατρὸς υἱός; Ath.inc.52.1(M.25.188C); ὁ ζῆτῶν εἰ., Χριστὸν ἐκζητεῖ, ὅτι αὐτός ἐστιν ἡ εἰ. ...ποιῶν εἰ. Bas.hom.in Ps.33(1.153E; M.29.376C); Chrys.exp.in Ps.45:10(5.186B); Sever.pac.1(p.16.19f.); εἰ. ἐστὶν οἶον ὡς περὶ χώρας...μεγάλης, διαφόροις δεσποτείας ὑποβεβλημένῃς. οἱ ὅροι διατεχίζοντες δεικνύουσιν μέχρι τίνος φθάνει ἡ τούτου δεσποτεία, καὶ πόθεν ἀρχεται ἡ τοῦ ἑτέρου κληρουχία. οὕτως, ἐπειδὴ μετὰ δαμόνων καὶ Χριστοῦ, βραβεύοντος εἰ., κείτα τὰ τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν παιίσματα ἢ κατορθώματα, τῶν μὲν Χριστὸν ἀγαπῶντων καὶ τὴν αὐτοῦ εἰ. τῶν δὲ δαίμοσι προστρεχόντων ὄριον τίθησιν ὁ τῆς ἀληθείας λόγος εἰ., ἵνα μάθῃς ὅτι, ἕως ὅτε βλέψῃς εἰ., Χριστοῦ ἐστὶν δεσποτεία. τὰ ἕξω εἰ. Χριστοῦ ἀλλότρια ib.5(pp.21.23-22.2); ib.9(p.24.21); exeg. Jo.14:27 ἐξιτήριον δῶρον τοῖς ἑαυτοῦ ἑμαυτόν, ὅτι ἄνευ...τοῦ...εἰρηνεύει πρὸς πάντας δύναιμι ἀξίως κληθῆναι δοῦλος Ἰησοῦ Χριστοῦ Bas.ep.203.1(3.300A; M.32.737B); Gr.Naz.or.22.16(M.35.1149B); ἡ τοῦ κόσμου εἰ. ἐστὶν ὅπου καὶ ἐπὶ κακῶ γίνεται. ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ εἰ. οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἕξω εἰρηνεύει πείθει, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἡ σὰρξ στασιάζῃ κατὰ τῆς ψυχῆς Ammon.Jo.14:27(M.85.1492D); διατὶ, δίδωμι; διατὶ, ἀφήμι; ἐπειδὴ καὶ κατὰ σάρκα καὶ κατὰ θεότητα θεωρεῖται πᾶς ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος· ἀπεδήμει δὲ κατὰ σάρκα, μένων κατὰ θεότητα...ἀφήμι, ὡς ἀναλαμβάνόμενος· δίδωμι, ὡς συμπολιτευόμενος. εἰ. δὲ ὑπογέγραπται σύνθεμα τοῦ δρόμου τῶν ἀποστόλων, εἰ μὴ σύνθεμα ἔλαβεν εἰ., οὐκ ἂν ἔχουσεν διελθεῖν τὸν κόσμον πολέμου γέμοντα Sever.pac.4(pp.20.30-21.2); c. linked with gift of H. Ghost, Pall.v.Chrys.1(p.6.19ff.; M.47.7); 2. angels αἰτησώμεθα τὰ ἐλέη τοῦ κυρίου...τὸν ἄγγελον τὸν ἐπὶ τῆς εἰ. Const.App.8.36.3; τὰ ἐπουράνια τάγματα ἀλλήλοις ἐπιπέπουσιν τὰ τῆς εἰ. δῶρα Sever.pac.2(p.19.9); 3. virtue εἶναι γὰρ σπουδασίμων ἀγαθοποιεῖν, διώξεται ἡμᾶς εἰ. IClem.10.2; τὸ εἰ. ἀπολαύειν τοὺς ἀνακειμένους θεῶ. ... οὐδὲν γὰρ οὕτως εἰ. ποιεῖν εἴωθεν, ὡς ἡ τοῦ θεοῦ γνώσις, καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτήσις Chrys.exp.in Ps.4:8(5.25B); οὐκ ἐν

εἰ. εἶναι, μὴ πρότερον ἀρετῆς κατορθωθείσης id.hom.9.3 in Ep.73A).

C. as possession of Christians, Did.15.3; Barn.21.9; Clem.3.12(p.292.61ff.; M.S.684B); ἐν μισούντι ἡμᾶς τῷ κόσμῳ παραβ. εἰ. ἀγομεν Or.Cels.8.70(p.287.10; M.11.1621D); Hom.Clem.3.31; τῆς ἡμᾶς υἱὸς χρηματίζειν Bas.hom.in Ps.28(1.124B; M.29.305B) Lc.10:5f., Const.App.2.54.2; ib.6.11.1; ref. deacon's words π. εἶθε ἐν εἰ. ... αὐτῆ γὰρ ἐστὶν ἡ τροφὸς ἡμῶν καὶ μήτηρ...εἰ. δὲ λέγ. τὴν ἀπὸ προσήσεως ψυχῆς, οὐδὲ τὴν ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῶν τραπέ. ἀλλὰ τὴν κατὰ θεὸν εἰ., τὴν ἐκ τῆς συμφωνίας τῆς πνευματικῆς Cl.Jud.3.6(1.614C,D).

D. in relation to various virtues δικαιοσύνη οὖν ἐστὶν εἰ. βί. ἐφ' ἣν ὁ κύριος ἀπέλυε λέγων· ἀπελθε εἰς εἰ. Σαλήν γὰρ ἐρμηνεύετα ἡς ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἀναγράφεται βασιλεὺς...καὶ δὴ ἐρμηνεύετα Μελχισεδὲκ βασιλεὺς δίκαιος, συνωνυμία δὲ ἐστὶ δικαιοσύνης καὶ Clem.str.4.25(pp.319.21-320.2; M.8.1369B-1372A); Gnost., ib.(p.3; 1372A) cit. s. δικαιοσύνη; εἶν γὰρ εἰ. ἦ, καὶ ἀγάπη ἐστὶν· ἀγάπη, καὶ εἰ. ἐστὶν Chrys.hom.24.4 in Eph.(11.185E); εἰ. γέωρ· ἐστὶν ἀληθείας, καὶ ἀμπελῶν δικαιοσύνης, καὶ ποταμὸς εὐσεβ. Sever.pac.6(p.22.29); ὅταν φαῖν' εἰ., μόνη φαίνεται...ἀλλὰ σ. παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτῆς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς, τὴν δικαιοσύνην ἢ (p.23.21).

E. in the spiritual life τῇ ὑπερχούσῃ πάντα τοῦν εἰ. χρωμέν. ψυχῇ, πάσης παραχῆς ἀλλοτριουμένη Or.Jo.6.1(p.106.10; M.14.197) ref. Solomon and building of Temple, ib.(p.107.4ff.; M.197C-200) εἶν οὖν ἡ εἰ. ἡ ὑπερχούσα πάντα τοῦν φρουρήσῃ τὰς καρδίας ἡμῶν δυνάμεθα τὴν παραχῆν...τῶν παθῶν διαφυγεῖν Bas.hom.in Ps.29.129E; M.29.320A); freeing from fear of Devil and from passion Chrys.exp.in Ps.4:10(5.25E); εἰ. συγκροτεῖ ἱερέως ψυχῆν· δίδω. ὅσα ἀνεωγμένα τοῖς ἀκροαμένοις· πρὸ γὰρ τῶν λέγων εἰ. λάμπουσα φ. τίζει τῶν ἀκούοντων τὴν διάνοιαν Sever.pac.4(p.21.9f.).

F. in relation to Church; 1. in gen. ἡ ἐκκλησία, ἡ ὄρασις τ. εἰ., ἐν αὐτῇ [ἐστὶν] ἡ εἰ. ἦν ἤγαγεν ἡμῖν, εἶγε ἐοικέν τέκνα εἰ. ... ὄρ. ται Or.hom.9.2 in Jer.(p.65.22f.; M.13.349D); exeg. Lc.7:50 εἰ. γαλήνῳ ἐστὶν ἡ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησία Const.App.2.20.10; 2. op. heresy and schism; a. in gen., Ath.h.Ar.36(p.203.16; M.25.736A) id.fug.4(p.70.20; M.25.649A); Arsen.Hyps.ep.(p.147.13; M.25.372B) Sever.pac.1(p.16.2); Pall.v.Chrys.3(p.2.18; M.47.14); b. necessity of preserving peace μὴ ἐπιτρέψῃτε διασχισθῆναι τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ...ἀλλὰ τὴν τοῦ κυρίου εἰ. προτιμήσατε Ath.apol.sec.34(p.112.23; M.25.305B); πάντα γὰρ δεῖ σπουδάσαι δεύτερα ἠγήσασθαι τῆς εἰ. Bas.ep.69.2(3.163C; M.32.433A); Gr.Naz.or.22.2(M.35.1133A); c. equivalent to maintenance of communion with others, Ursac.ep.Ath.(p.138.27; M.25.356A).

G. of various kinds; 1. divine and human πείθουσα ὅτι ὁ θεὸς εἰ. ἐστίν, ὅτι εἰρήνευσεν ἡμῖν...μὴ θυμὸς, φησί, βραβεύουσα...μὴ ἀνθρωπινή εἰ. ἡ γὰρ ἀνθρωπινή εἰ. ἐκ τοῦ ἀμύνασθαι γίνεται, ἐκ τῆς μὴ δὲν πάσχειν δεινόν. ἀλλ' οὐ ταύτην βούλομαι, φησί, ἀλλ' ἐκείνη ἣν καὶ ἀφῆκεν αὐτός [sc. Χριστός] Chrys.hom.8.3 in Col.(11.383D) 2. material and spiritual εἰ. ... οὐ ταύτην μόνην τὴν αἰσθητὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν ταύτης ὑψηλοτέραν, καὶ ὅθεν καὶ αὐτῆ τίκεται id.exp.in Ps.124:5(5.351D); material peace useless without spiritual peace id.exp.in Ps.4:10(5.25C); id.hom.7.1 in ITim.(11.584B,C); 3. right and wrong kinds, esp. ref. heretics and schismatics ἵνα...αἱ δὲ ἐκκλησῖαι εἰ. ἔχωσι πρὸς τὸ τὴν τοῦ κυρίου εἰ. τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν παραμεῖναι...ὁμολογῶ γὰρ ὑμῖν τὰ γενόμενα οὐκ εἰ., ἀλλὰ σχίσματος προφάσεις εἰσὶν Ath.apol.sec.32(p.111.6ff.; M.25.301C); λέγω ὅτι τὸ τῆς εἰ. καλόν, εἰ μὲν ἐν τῷ ὀνόματι τῆς εἰ. περιγράφεται μόνω, καταγέλαστόν ἐστι τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα ἐκλογίζομενος, τοῦτοις μόνον μεταδίδονται τοῦ εἰρηνεύειν, ἑτέρους δὲ μυρίους ἀποκλείειν τῆς πρὸς τὸ καλὸν κοινωνίας. εἰ δὲ ἡ πρὸς τοὺς βλαβεροὺς συμφωνία ἐν εἰ. προσχῆ. ματι τὰ τῶν πολεμίων τοὺς προσδεχομένους ἐργάζεται, σκόπει τίνος εἰσίν, οἷς ἀνέμξαν ἑαυτούς Bas.ep.250(3.385B,C; M.32.932B); id.reg.br.215(2.487C; M.31.1225A); μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὅτι πᾶσαν εἰ. ἀγαπητέον· οἶδα γὰρ ὡς περὶ στᾶν τινὰ βελτίστην, οὕτω καὶ βλαβερωτάτην ὀνόμοιαν...ἀλλ' οὐ μὲν ἂν ἡ πρόδηλα τὰ τῆς ἀσεβείας, καὶ πυρὶ...καὶ πᾶσι πρότερον ὁμοσε χωρητέον, ἢ τῆς ζύμης μεθεκτέον τῆς πονηρᾶς Gr.Naz.or.6.20(M.35.748B); no peace with sinners, Const.App.6.18.8; exeg. Mt.10:34 πῶς οὖν αὐτοῖς ἐπέταξεν εἰς ἐκάστην οἰκίαν εἰσοῦσιν εἰ. ἐπιλέγειν; πῶς δὲ καὶ οἱ ἄγγελοι, ἔλεγον,... καὶ ἐπὶ γῆς εἰ.; ὅτι τοῦτο μάλιστα εἰ., ὅταν τὸ νενοσηκὸς ἀποτέμνηται... οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ πύργου γέγονεν ἐκείνου· τὴν γὰρ κακὴν εἰ. ἡ καλὴ διαφωνία ἔλυσε, καὶ ἐποίησεν εἰ. Chrys.hom.35.1 in Mt.(7.397B,C).

H. peace and sacrifice, exeg. Mt.5:23f. διὰ γὰρ τὴν εἰ. τὴν πρὸς τὸν ἀδελφόν σου...ἡ θυσία ἐγένετο. εἰ τούτων διὰ τὴν εἰ. τὴν εἰς τὸν πλησίον ἡ θυσία ἐστὶ, οὐ δὲ οὐ κατορθοῖς τὴν εἰ., εἰ καὶ μετέχεις τῆς